

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М.П.ДРАГОМАНОВА**

ЗАЯЦЬ Ольга Василівна

УДК 378.014(043.3)

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДГОТОВКИ
КЕРІВНИКІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ
ЗАКЛАДІВ ДО УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2010

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник -

доктор педагогічних наук, професор
Ковальчук Володимир Юльянович,
Дрогобицький державний педагогічний
університет імені Івана Франка,
завідувач кафедри математики та
методики викладання математики
початкового навчання.

Офіційні опоненти:

доктор педагогічних наук, професор
Петрук Віра Андріївна, Вінницький
національний технічний університет,
заступник директора головного Центру
довузівської підготовки;

кандидат педагогічних наук, доцент
Дибкова Людмила Миколаївна,
Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана,
доцент кафедри інформатики.

Захист дисертації відбудеться 3 грудня 2010 року о 14.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.01 у Національному педагогічному університеті імені М.П.Драгоманова, 01601 м. Київ-30, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова, 01601 м. Київ-30, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий 2 листопада 2010 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

В.Д.Сиротюк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми зумовлена тим, що підготовка управлінських кадрів у сучасних трансформаційних умовах потребує врахування зміни ключової парадигми в освітньому просторі загалом, адже йдеться не лише про перехід від командно-адміністративного типу до особистісно-орієнтованих моделей освіти, але й про нагальну потребу модернізації основних векторів керівництва освітніми процесами – відмова від жорстких вертикальних соціальних зв'язків та перехід на суб'єкт-суб'єктну систему взаємин. Такі зміни відбуваються в усіх суспільних інституціях, однак у системі освіти вони є настільки ж непростими, наскільки необхідними.

Багатогранність освітніх процесів, які детермінують фахову діяльність керівників освіти різного рівня, зводиться до однієї головної тези – сучасній школі потрібен професіонал, спроможний синтезувати у власній управлінській педагогічній діяльності досвід минулого та здобутки інноваційного характеру.

Розробка питань управління і соціологічного моніторингу знайшла відображення у роботах таких дослідників, як В.Андрущенко, В.Афанасьєв, В.Бакіров, Ю.Волков, Є.Головаха, Т.Кокарева, Ю.Красовський, О.Крушанов, І.Надольний, Н.Паніна, І.Рісін, Л.Сохань, Ю.Тихоміров, А.Уйомов, А.Урсул та ін. Крізь призму потреб, інтересів і влади управління розглядали І.Василенко, А.Здравомислов, М.Михальченко, В.Сіренко, С.Фролов та ін.

Питанням філософського осмислення технологій загалом присвячені праці Каширіна В.П., Князева В.М. та ін.; соціологічний підхід до впровадження соціальних технологій аналізували О.Зайцев, І.Зязюн, В.Іванов, Г.Іконнікова, Е.Капітонов, М.Марков, В.Подшивалкіна, Н.Стефанов та ін. Загальні проблеми соціоінженерної діяльності відображені у працях Н.Данакіна, В.Дудченка, Г.Нікредіна, В.Патрушева, І.Попової, В.Щербини та ін.

Різновиди технологій в управлінському процесі досліджували В.Беспалько, В.Карпов, А.Кулагін, А.Маміконов, С.Макеев, Г.Штейн, Ф.Янушкевич та ін. Таким процедурам соціальних технологій, як діагностування, моделювання, прогнозне проектування присвячені праці Н.Аїтова, Г.Антонюк, І.Бестужева-Лади, О.Брушлінського, І.Дев'ятко, Т.Дрідзе, Ю.Канигіна, Е.Орлова, В.Паніотто, Є.Суїменка, Є.Тавокіна, Ж.Тощенко, В.Хмелька, Ю.Яковенка, О.Яницького та ін.

Оскільки управлінська діяльність не може здійснюватися поза межами соціальних інститутів, організацій, груп та індивідуумів, тому ці аспекти вивчені у працях К.Адамецьки, Л.фон Берталанфі, П.Блау, О.Богданова, М.Вебера, Е.Винограя, Д.Гвішіані, Д.Морено, В.Оссовського, Т.Парсонса, О.Пригожина, В.Садовського М.Сетрова, А.Турена, В.Франчука та ін.

Діяльності освітніх організацій присвячені роботи В. Воловича, І.Гавриленка, О.Долженка, Г.Клімової, В.Лугового, М.Лукашевича, О.Навроцького, Л.Сіднева, А.Фурмана, О.Якуби та ін.

Але залишилися поза увагою питання теоретико-методологічних проблем аналізу управління освітою, недостатньо розкрита сутність і структура

управління освітою в системі реалізації державної освітньої політики, не розглядалася проблема інформатизації управління як засобу підвищення державної освітньої політики.

Актуальність проблеми, її недостатня розробка зумовили вибір теми дисертаційного дослідження **«Організаційно-педагогічні умови підготовки керівників загальноосвітніх навчальних закладів до управлінської діяльності»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження входить до плану науково-дослідної роботи Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка як складова наукової теми «Зміст навчання і виховання в умовах реформування освіти України» (протокол №15 від 21.12.2004 р.). Нами досліджені особливості управління освітою в стратегії демократизації сучасної освітньої політики.

Тема дисертації затверджена Вченою радою Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (протокол №6 від 18 травня 2006 р.) та узгоджена у Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології в Україні (протокол № 2 від 30 березня 2010 р.).

Мета дослідження – виявити сутність і структуру управління освітою в системі реалізації державної освітньої політики.

Об'єктом дослідження є управління освітніми процесами в державі.

Предмет дослідження склали особливості управління освітою як процесом державної освітньої політики.

Досягнення поставленої мети передбачало розв'язання таких **завдань**:

1. Зробити аналіз наукової та науково-методичної літератури й укласти джерелознавчий тезаурус з теми дослідження.

2. Здійснити моніторинг сучасних освітніх процесів у ракурсі управління освітою як процесом державної освітньої політики.

3. Виявити специфіку залучення інноваційних психолого-педагогічних технологій у процес управління освітою.

4. Встановити основні суперечності управління освітою та розробити програму їх подолання з метою оптимізації діяльності керівників освітніх установ.

Методологічну основу дослідження склали праці вчених про філософію освітніх процесів у сучасному вітчизняному соціумі (В.Андрущенко, Є.Головаха, В.Ковальчук, Ю.Красовський, О.Крушанов, В.Скотний, Ю.Тихоміров, А.Уйомов та ін.), про технології управлінського процесу в освіті (В.Беспалько, В.Карпов, А.Кулагін, Г.Штейн, Ф.Янушкевич та ін.).

Для досягнення мети і реалізації завдань дослідження застосовувалися такі **методи дослідження**: *теоретичні*: аналіз і синтез, індукція і дедукція, аналогія, порівняння, зіставлення для вивчення літературних джерел, нормативних документів, теоретичного узагальнення основних підходів до розв'язання проблеми професійної підготовки керівних кадрів у галузі вищої освіти; термінологічний аналіз для визначення і конкретизації базових понять дослідження; моделювання для розробки концептуальної моделі професійної

підготовки керівних кадрів у галузі вищої освіти; метод конкретизації і систематизації теоретичних знань у процесі розв'язання завдань дослідження; *емпіричні*: спостереження – для вивчення стану проблеми в педагогічній теорії і практиці; виявлення рівня професійної підготовки керівних кадрів у галузі вищої освіти.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що в ньому:

- виокремлено основні чинники, які впливають на функціонування процесів управління освітнім простором держави;
- розкрито роль демократичного управління в оптимізації керівництва школою та соціальному становленні підростаючих поколінь;
- виявлено, що результатом оптимального використання інноваційних технологій у процесі управління освітою є узгодження актуальних освітянських проблем і реальної дійсності;
- з'ясовано особливості модернізації фахової діяльності керівників освітніх закладів.

Теоретична значущість дослідження полягає в тому, що:

- представлено розробку концептуального підходу до модернізації та оптимізації управління освітою;
- встановлено класифікацію основних стилів управління сучасними освітніми процесами;
- розроблено програму моніторингу інноваційних стилів, способів і засобів управління освітою.

Практичне значення роботи полягає в тому, що його результати можуть бути задіяні для фундаментальної модернізації освітнього процесу в Україні, зокрема для вдосконалення форм і методів роботи з керівниками освітніх установ різного рівня.

Основні ідеї дисертаційного дослідження використовувалися при розробці системи навчальних занять з учнями Дрогобицького педагогічного ліцею, студентами різних факультетів Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.

Впровадження результатів дослідження. Положення, висновки й рекомендації, сформульовані на основі дослідницьких матеріалів апробовані і впроваджені в навчально-виховний процес Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (довідка № 1323 від 30.12.2009 р.), Львівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (довідка № 583 від 31.12.2009 р.), Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова (довідка № 54 від 2.02.2010 р.).

Особистий внесок в отримання наукових результатів, які викладені у дисертації і опублікованих працях, полягає в теоретичній розробці основних ідей і положень дослідження.

Апробація результатів дослідження. Основні результати наукових досліджень неодноразово доповідалися на *Міжнародних* науково-практичних конференціях: «Нові технології навчання: проблеми, пошуки, знахідки» (Вузлове, 1997), „Современные проблемы науки и образования”, (Алушта, 2005), „Управління в освіті”, (Львів, 2005), *Всеукраїнських*: «Актуальні

проблеми вищої педагогічної і загальноосвітньої школи» (Рівне, 1995), «Допрофесійна педагогічна підготовка учнівської молоді в контексті реалізації цільової комплексної програми “Вчитель”» (Кривий Ріг, 1998), «Гуманізація і гуманітаризація математичної освіти в школі та вищому навчальному закладі» (Луцьк, 2000), «Сучасний стан і перспективи шкільних курсів математики та інформатики у зв'язку з реформуванням у галузі освіти» (Дрогобич, 2000), «Стратегічні проблеми формування змісту курсів фізики та астрономії в системі загальної середньої освіти» (Львів, 2002), «Теорія та методика навчання математики, фізики, інформатики» (Кривий Ріг, 2002-2005), «Формування духовної культури особистості в процесі навчання математики в школі та вищому навчальному закладі» (Луцьк, 2003), «Інформатизація освіти України: стан, проблеми, перспективи» (Херсон, 2003), „Безперервна освіта: реалії та перспективи” (Івано-Франківськ, 2004) та наукових семінарах кафедри педагогіки і щорічних (2006-2009) наукових конференціях викладачів Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.

Публікації. За результатами виконаних досліджень опубліковано 20 наукових праць, серед яких 11 статей у наукових фахових виданнях, 9 публікацій – у збірниках науково-практичних конференцій.

Структура та обсяг дисертації: робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел, що налічує 174 найменування, у тому числі 4 іноземною мовою. Основний зміст дисертації викладено на 192 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, визначено її мету та завдання, предмет, об'єкт, охарактеризовано методологічну та теоретичну основу дослідження, розкрито наукову новизну, практичне значення одержаних результатів, викладено відомості щодо апробації результатів дослідження та структуру роботи.

У першому розділі **„Теоретико-методологічні проблеми аналізу управління освітою”** розглянуто поняття «управління освітою» як особливої ланки (складової, напряму) в системі соціального управління; завдання управління освітою: підтримка цілеспрямованості і організованості навчально-виховного процесу, ефективності впровадження інноваційних і забезпечуючих засобів; управлінські кадри: проблема підготовки; підвищення кваліфікації та перепідготовка керівних кадрів в освіті.

Економічне та правове регулювання задають зовнішні рамки освітнього процесу, врівноважуючи одне інше – через визначення гарантованих суспільством попиту на освіту (економіка, хоча чимдалі не лише вона і не стільки вона) та захисту освітньої діяльності від зовнішніх втручань (передусім економічних, але також і політичних, інших ідеологічних тощо). Адміністративні методи прямого впливу тією мірою, якою вони використовуються на «вході» і «виході» освітньої діяльності (ліцензування і акредитація, визначення освітніх програм, оцінювання знань випускників шляхом зовнішнього тестування тощо), також виконують переважно

регулятивну функцію, оскільки не здійснюють прямого втручання у сам освітній процес. Втім, можливість такого втручання у будь-який момент не можна виключати, хоча для цього повинні бути особливі підстави. Для того, щоб досягнути дійсної ролі регулювання як способу управління освітнім процесом варто саме соціальне управління оцінити з точки зору його цілісності, тобто з точки зору системи.

Основою системи управління кадрами є *кадрова політика*, яка представляє собою довгострокову лінію вдосконалення кадрів. Це система поглядів, принципів, моделей та цілей, уявлень, які визначають та напрямок та зміст роботи з кадрами, загальні та специфічні вимоги до них. Вона розробляється самими керівниками організації чи вищим керівництвом, чи кадровою службою. В залежності від рівня управління освітою можливі суттєві відмінності у авторах кадрової політики. Але на всіх рівнях основною метою кадрової політики є своєчасне забезпечення організації персоналом потрібної якості та чисельності. Також вона має за мету: 1. Забезпечення умов реалізації передбачених трудовим законодавством прав та обов'язків громадян. 2. Рациональне використання кадрового потенціалу.

3. Формування та підтримку ефективної роботи трудових колективів.

Основними різновидами кадрової політики вважається політика відбору кадрів, політика навчання, політика оплати праці, політика формування кадрових процедур, політика соціальних відносин.

Кадрова політика повинна спиратись на такі принципи, як справедливість, рівність, відсутність дискримінації.

Кадрова політика організації визначається рядом факторів, які можна поділити на внутрішні та зовнішні. До зовнішніх факторів відносяться національне трудове законодавство, стан економічної кон'юнктури, перспективи розвитку ринку праці. До внутрішніх факторів відносять структури та мету організації, територіальне розташування, технології, що використовуються, відношення, що склалися та морально-психологічний клімат в організації.

Головними напрямками кадрової політики можуть бути: формування нових кадрових структур та розробка процедур механізмів управління персоналом; формулювання концепції оплати праці, матеріального та морального стимулювання персоналу зважаючи на стратегію бізнесу; вибір шляхів повертання, використання, зберігання та вивільнення кадрів, допомога при масових звільненнях; розвиток соціальних відносин; визначення шляхів розвитку кадрів, навчання, підвищення кваліфікації чи масової перепідготовки, що пов'язано з переходом до нових технологій, підвищення по службі, покращення морально-психологічного клімату в колективі, участь рядових працівників у процесі управління організацією.

Кадрову політику реалізують на всіх рівнях управління кадрові служби (служби управління персоналом). Вони стають самостійною ланкою та разом з іншими службами підприємства відповідають за досягнення економічних, виробничих та соціальних цілей організації.

Структура служби управління персоналом залежить від характеру та

розмірів організації, особливостей продукції, що вона випускає. В малих та середніх організаціях багато функцій по управлінню персоналом виконується лінійними керівниками, а у великих організаціях формуються самостійні структурні підрозділи, що реалізують ці функції. В деяких організаціях формуються структури управління персоналом, що об'єднують під єдиним керівництвом заступника директора по управлінню персоналом всі підрозділи, що мають відношення до роботи з кадрами.

Окреме важливе питання, яке виводить на світло проблема перепідготовки керівних кадрів освіти, є проблема їхньої готовності до управлінської праці. Якщо під час першого призначення така готовність передбачається самою спеціальною управлінською освітою. Однак, в ході здійснення практичної управлінської діяльності це питання конкретизується і повинно ставати не лише предметом особливої уваги спеціальних закладів по перепідготовці керівних кадрів освіти, але і передусім предметом піклування самого керівника. Значний внесок у цьому напрямі у вітчизняній науці вже зроблено завдяки працям Л.Карамушки. Однак, потенціал розв'язання цієї проблеми ще далеко не вичерпано. Зокрема, заслуговує на увагу проблема виявлення типів готовності відповідно до запропонованого нами розрізнення рівнів управління освітою.

У цьому напрямі нам видається доцільним розрізнити компетенції керівних кадрів на кожному з рівнів, а відповідно розрізнити особливості управлінського професіоналізму на кожному з них. Варто тут залучити напрацювання Т.М.Сорочан, у яких дослідження компетенцій керівника школи дозволяють виявити основні параметри компетенцій, які стосуються будь-якого рівня управління освітою. До таких компетенцій тоді слід віднести: функціональну, соціально-педагогічну, соціально-економічну, інноваційну та фасілітативну (яка спрямовує творчу діяльність підлеглих на створення оригінальних практичних рішень).

У другому розділі **„Сутність і структура управління освітою в системі реалізації державної освітньої політики”** нами розглянуто два види управління освітою – управління функціонуванням системи і управління її (системи) розвитком.

Процеси реформування освіти в Україні відбуваються суперечливо, зберігається контроль державних інституцій над багатьма сферами вищої (університетської) освіти, а університетська автономія наразі в багатьох випадках існує лише формально. Важко переоцінити роль державної освітньої політики в регулюванні попиту на освітні послуги. Загрози переходу освіти на принципи ринкової діяльності до кінця ще не вивчено, та не мають однозначної позитивної чи негативної оцінки серед фахівців. Таким чином, варто відзначити критерії оптимальної моделі державної освітньої політики:

1. Забезпечення доступності вищої освіти. Цьому сприяють процеси демократизації освітнього простору, багатокладність і варіативність освіти, її регіоналізація та прагнення відповідати європейським стандартам, зокрема завдяки приєднанню до Болонського процесу.

2. Сприяння справедливості розподілу освітніх можливостей у суспільстві. За визначеним критерієм, на думку експертів, більш привабливою виглядає модель освіти, прийнята в США, порівняно з тією, яка діє наразі у Франції, Німеччині, Італії. Освітні можливості більші в США, завдяки тому, що американська модель вимагає від людини активності й мобільності. Для України проблемною в цьому відношенні постає, на наш погляд, контрактна форма навчання, коли наявність коштів в абітурієнта підвищує його освітні можливості, а державна підтримка талановитої молоді залишається недостатньою.

3. Підвищення конкурентоспроможності закладів освіти. Державна освітня політика опікується, перш за все, якістю освіти, яка регулюється Державними стандартами вищої освіти. Відомо, що привабливий університет сьогодні – це конкурентоспроможний навчальний заклад, який надає якісні послуги. Проте готовність споживати освітні послуги не завжди відповідає сучасним вимогам і національній ментальності.

Система освіти в Україні складається з: органів управління освітою (державних і місцевого самоврядування); самоврядування в галузі освіти; закладів освіти; наукових, науково-методичних і методичних установ; науково-виробничих підприємств.

До органів державного управління освітою в Україні належать: Міністерство освіти і науки України, Міністерства і відомства України, яким підпорядковані заклади освіти, Вища атестаційна комісія України, Міністерство освіти Автономної Республіки Крим, Місцеві органи державної виконавчої влади та органи місцевого самоврядування і підпорядковані їм органи управління освітою.

Центральним органом державної виконавчої влади, який здійснює керівництво у сфері освіти є Міністерство освіти і науки України, яке: бере участь у визначенні державної політики в галузі освіти, науки, професійної підготовки кадрів, розробляє програми розвитку освіти, державні стандарти освіти; встановлює державні стандарти знань з кожного предмета; визначає мінімальні нормативи матеріально-технічного, фінансового забезпечення закладів освіти; здійснює навчально-методичне керівництво, контроль за дотриманням державних стандартів освіти, державне інспектування; забезпечує зв'язок із закладами освіти, державними органами інших країн з питань, які входять до його компетенції; проводить акредитацію вищих та професійно-технічних закладів освіти незалежно від форм власності та підпорядкування, видає їм ліцензії, сертифікати; формує і розміщує державне замовлення на підготовку спеціалістів з вищою освітою; розробляє умови прийому до закладів освіти; забезпечує випуск підручників, посібників, методичної літератури; розробляє проекти положень про заклади освіти, що затверджуються Кабінетом Міністрів України; організує атестацію педагогічних і науково-педагогічних працівників щодо присвоєння їм кваліфікаційних категорій, педагогічних та вчених звань; разом з іншими міністерствами і відомствами, яким підпорядковані заклади освіти. Міністерством освіти Автономної Республіки Крим реалізує державну політику в галузі освіти, здійснює контроль за її

практичним втіленням, дотриманням актів законодавства про освіту в усіх закладах освіти незалежно від форм власності і підпорядкування; здійснює керівництво державними закладами освіти. Акти Міністерства освіти і науки України, прийняті у межах його повноважень, є обов'язковими для міністерств і відомств, яким підпорядковані заклади освіти, місцевих органів державної виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, і підпорядкованих їм органів управління освітою, закладів освіти незалежно від форм власності.

Міністерства і відомства, яким підпорядковані заклади освіти, разом з Міністерством освіти і науки України беруть участь у здійсненні державної політики в галузі освіти, науки, професійної підготовки кадрів, у проведенні державного інспектування та акредитації закладів освіти, здійснюють контрольні функції по дотриманню вимог щодо якості освіти, забезпечують зв'язок із закладами освіти та державними органами інших країн з питань, що належать до їх компетенції, організують впровадження у практику досягнень науки і передового досвіду.

Державну політику в галузі освіти на місцях здійснюють місцеві органи державної виконавчої влади та органи місцевого самоврядування. Вони у межах своєї компетенції: встановлюють, не нижче визначених Міністерством освіти і науки України мінімальних нормативів, обсяги бюджетного фінансування закладів освіти, установ, організацій системи освіти, що є у комунальній власності, та забезпечують фінансування витрат на їх утримання; забезпечують розвиток мережі закладів освіти та установ, організацій системи освіти, зміцнення їх матеріальної бази, господарське обслуговування; здійснюють соціальний захист працівників освіти, дітей, учнівської і студентської молоді, створюють умови для їх виховання, навчання і роботи відповідно до нормативів матеріально-технічного та фінансового забезпечення; організують облік дітей дошкільного та шкільного віку, контролюють виконання вимог щодо навчання дітей у закладах освіти; вирішують у встановленому порядку питання, пов'язані з опікою і піклуванням про неповнолітніх, які залишилися без піклування батьків, дітей-сиріт, захист їх прав, надання матеріальної та іншої допомоги; створюють належні умови за місцем проживання для виховання дітей, молоді, розвитку здібностей, задоволення їх інтересів; забезпечують у сільській місцевості регулярне безкоштовне підвезення до місця навчання і додому дітей дошкільного віку, учнів та педагогічних працівників; організують професійне консультування молоді та продуктивну працю учнів; визначають потреби, обсяги і розробляють пропозиції щодо державного замовлення на підготовку робітничих кадрів для регіону.

Місцевими органами державної виконавчої влади та органами місцевого самоврядування створюються відповідні органи управління освітою, діяльність яких спрямовується на: управління закладами освіти, що є у комунальній власності; організацію навчально-методичного забезпечення закладів освіти, вдосконалення професійної кваліфікації педагогічних працівників, їх перепідготовку та атестацію у порядку, встановленому Міністерством освіти і науки України; координацію дій педагогічних, виробничих колективів, сім'ї,

громадськості з питань навчання і виховання дітей; визначення потреб, розроблення пропозицій щодо державного контракту і формування регіонального замовлення на педагогічні кадри, укладання договорів на їх підготовку; контроль за дотриманням вимог щодо змісту, рівня і обсягу освіти, атестацію закладів освіти, що перебувають у комунальній власності.

До основних функцій регіонального органу управління освітою належать: здійснення загальнодержавної програми розвитку освіти, реалізація стандартів і принципу вільного функціонування системи на рівні державних нормативів; формування регіональної політики в галузі освіти й надання допомоги місцевим органам самоврядування з метою створення умов для якнайповнішого задоволення запитів громадян; організація посередницьких послуг із створення умов для ефективної освітньо-виховної діяльності закладів освіти; забезпечення прав, охорони здоров'я та соціального захисту тих, хто навчається; організація підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації педагогічних кадрів; збереження і розвиток матеріально-технічної бази, пряме фінансування освітніх закладів; контроль за використанням законодавства України в галузі освіти, державних стандартів, бюджетної і фінансової дисципліни освітніх закладів обласного підпорядкування; розвиток співробітництва в галузі освіти загальнодержавних, регіональних органів, громадськості, засобів масової інформації.

На сьогодні можна стверджувати, що в Україні існують прогалини в освітній політиці, які полягають в розбіжності між підготовкою фахівців та потребами ринку праці. Наслідками цього є: нераціональне витрачання коштів та зусиль викладачів і самих студентів на підготовку фахівців, які не зможуть застосувати свої знання; нераціональна структура галузі; загальний розлад; настрої розчарування серед молоді; незаповненість фахівцями деяких галузей і перенасичення інших; марнування коштів на підготовку фахівців, які потім зовсім не працюють за фахом; безробітні та "незадоволені" - це тягар для системи соціального захисту; вплив фахівців закордон.

Характеризуючи попередню освітню політику, слід зазначити як її позитивні, так й негативні аспекти. До переваг належать: доступність та безкоштовність навчання як у середніх, так і у вищих навчальних закладах; наявність позашкільних закладів, науково-дослідницьких інститутів, науково-методичних кабінетів; престижність вищої освіти; певні соціальні пільги (путівки за рахунок профспілки, працевлаштування випускників тощо).

Головним є те, що централізована система управління гальмує інноваційність та випереджальний характер розвитку освіти, бо не в змозі, в силу великого бюрократичного апарату швидко та мобільно реагувати на зміни як у найближчих та найвіддаленіших частинах системи, так і на зовнішні зміни. Освіті необхідно адаптуватися до фундаментальних змін, яких зазнає соціальний світ. Якщо індустріальне суспільство базується на стандартних рішеннях у стандартних ситуаціях, то постіндустріальне (інформаційне) суспільство побудовано і відновлюється на нестандартних рішеннях у нестандартних ситуаціях. В управлінні освітою необхідно перенести наголос із функції трансляції знань у тій чи іншій галузі (обсяг яких став таким, що його

практично неможливо засвоїти) на функції інтерпретації знання, його використання в нестандартних ситуаціях, пошуку необхідних знань у безмежному інформаційному просторі, самостійному продукуванню знань, для розв'язання проблем, що не мають готових рішень.

В умовах реформування освіти актуальним стає питання в галузі управління освітою – адекватне визначення ролі центральної та місцевої влади, їх функцій. До 90-х років система освіти в Україні була централізованою. Їй були притаманні універсалізм, суворі ієрархія управління, авторитаризм, жорсткі правила, стандартизація. Фінансування здійснювалося з державного бюджету. Самоуправління було відсутнє. Але позитивним при централізованій системі освіти є те, що вона сприяє створенню національних освітніх стандартів, тобто є гарантом реалізації „помірної” трактовки рівних освітніх можливостей для членів суспільства. Вимоги адміністративно-командної економіки до освіти та їх реалізація в системі освітньої діяльності обумовлювалася саме цими законами та закономірностями розвитку економічної системи. Але сучасна оцінка освіти за умов адміністративно-командної економіки не може бути безумовно негативною. Визнаючи безумовні досягнення вищої школи радянської доби, є все ж таки доречним зазначити, що занадто монополізована структура зробила сферу освіти наприкінці 80-х років двадцятого століття досить жорсткою, надцентралізованою, уніфікованою. З іншого боку, треба відзначити, що система освіти розвивалася дуже стрімко, швидко і позитивно, що простежується у ході усієї історії радянських часів.

Кількісні показники системи освіти і засобів масової інформації в роки “застою” швидко збільшувалися. Незважаючи на формалізм і приписки, рівень знань та інтелектуальний розвиток учнів і студентів перевищували показники розвинених країн Заходу. Однак за якісними показниками навчання радянська система середньої і вищої освіти відставала. Витрати на підготовку тих, хто навчався, були набагато меншими, ніж на Заході, що істотно позначалося на засвоюваному обсязі знань. Якість знань була гіршою також внаслідок постійного втручання тоталітарної держави в навчально-виховний процес. Низький ступінь гуманітаризації навчання і суцільна ідеологізація суспільствознавства та інших дисциплін гуманітарного профілю істотно знецінювали освіту. Уніфікація навчання не давала повної можливості виявити себе найбільш здібним учням.

Це потрібно пам'ятати сьогодні, коли відбувається децентралізація системи освіти. В Україні вона спрямована, в першу чергу, на повне подолання командно-адміністративного стилю керівництва. Виділяють шість аспектів в децентралізації системи освіти: посилення громадського керівництва всією сферою: розширення прав місцевої влади; надання школам більшої автономії; залучення вчителів до прийняття управлінських рішень; надання більшої влади батькам; надання більшої влади учням.

Тенденція демократизації виявляє себе в кількох напрямках: децентралізація управління навчальними закладами; розвиток університетського самоврядування; підвищення суспільного статусу

професорсько-викладацького складу; розширення студентського самоуправління; посилення впливу громадськості на вищу школу.

Логічним наслідком демократизації вищої школи і її важливою складовою є підвищення впливу й авторитету викладачів університетів, коли професор перетворюється на рушійний, творчий елемент наукового і педагогічного процесу, стає ключовою фігурою у формуванні основних напрямків політики університету. Він створює наукові програми, впроваджує нові форми й методи навчання, веде пошук наукових і ділових партнерів, ініціює заснування нових структурних підрозділів, організовує наукові проекти, програми, асоціації. Підвищується роль професорів у формуванні й проведенні політики в галузі освіти на місцевому та національному рівнях.

Досвід останніх років наводить на висновок, що ця система повинна включати і високорозвинену університетську демократію та автономію, і державне регулювання (перш за все контроль за основними стандартами і стимулювання), і активний вплив громадськості (в тому числі й через недержавні організації та благодійні фонди). При цьому співвідношення цих трьох складових має бути відповідне у кожній країні, змінюватися з часом або під впливом певних обставин. На сьогодні в Україні поступово здійснюється перехід від державного до державно-громадського управління, визначаються повноваження у системі управління освітою з боку центральних і місцевих органів, органів самоврядування.

У третьому розділі **„Особливості управління освітою в стратегії демократизації сучасної освітньої політики”** нами розкриті такі положення: демократизація як основа і стрижень нової державної політики в галузі освіти; правова система демократичного управління освітою; розмежування повноважень між центральними і місцевими органами управління освітою; наукове забезпечення управління освітою; головні документи (їх характеристика) управління системою освіти України; державно-громадська модель управління освітою; проблема автономії вищих навчальних закладів і специфіка управління ними; управління та самоуправління на рівні закладу освіти; роль громадськості (в тому числі студентів) в управлінні вищими навчальними закладами.

Основною задачею освітньої політики будь-якої держави є створення такої системи освіти, яка б, з одного боку, соціально, ментально і культурно відображала потреби цілком певного суспільства і держави, а з іншою - органічно вписувалася б в русло міжнародної системи освіти, відображаючи його загальнолюдські потреби і інтереси.

Основними передумовами виникнення освітньої політики є: глобальний перехід людства до індустріальної і постіндустріальної цивілізації, раціоналізація професійної діяльності людини; посилення взаємозалежності виховання і освіти, культури і утворення, ментальності і освіти як способу збереження і розвитку цивілізованості окремих держав; альтернативний характер розвитку самого освітнього процесу, його комплексності, системності і структурна змістовного і організаційного порядку; необхідність забезпечення загальнолюдських потреб освітньої діяльності, збагачення сумісним досвідом

надання освітніх послуг; інформатизація суспільного життя і в цілому - інноваційний характер розвитку сфери освіти. Саме з дією цих освітніх обставин пов'язано виникнення освітньої політики сучасних держав.

Можна виділити наступні основні структурні компоненти освітньої політики: державна освітня політика; освітня політика інститутів цивільного суспільства; регіональна освітня політика.

В тому, що торкається пріоритетів державної освітньої політики, то світовий досвід дає можливість на сьогодні виділити наступні найважливіші з них: удосконалення управління освітою і його фінансування; стандартизація освіти; підвищення рівня креативності освіти на основі використання інноваційних технологій; інформатизація освіти.

Усвідомлення цих пріоритетів, їх правильне розташування і реалізація на практиці в державній освітній політиці в різних країнах відбувається по-різному, деколи суперечливо і непослідовно. Особливо виразно це виявляється в кризові перехідні періоди розвитку держави від однієї форми цивілізаційного пристрою суспільства до іншої, коли кризові явища вражають економічну, політичну, духовну сфери суспільної практики.

На рівні закладу освіти управління та самоуправління доцільно вивчати ідеями системного підходу, які покладені в основу нових напрямків досліджень проблем управління є загальносвідомою методологічною передумовою до вивчення соціальних явищ, оскільки дозволяють утримувати в полі зору будь-яку діяльність (в тому числі і управлінську) як єдине ціле.

У четвертому розділі **”Інформатизація управління як засіб підвищення ефективності державної освітньої політики”** нами розглянуто наступні питання: цінність інформації і її потреба для управління в процесі його демократизації; проблема кількості і якості інформації для управління освітою на різних рівнях її організації; шляхи подолання існуючого дефіциту інформації; проблема „інформаційної надмірності” в управлінні освітою; формування інформаційної мережі (державної і локальної) і проблема інтенсифікації управління освітою.

Модернізація управління освітою передбачає запровадження державно-громадської управлінської моделі, децентралізацію, автономізацію навчальних закладів, демонополізацію і конкуренцію освітніх послуг, орієнтацію на творчо-інноваційний розвиток освіти, науковий, аналітичний і прогностичний супровід (який принципово не можливий без потужного інформаційного забезпечення) управлінських рішень, моніторинг освітніх потреб, пропозицій у навчанні, якості освіти, незалежне оцінювання навчальних досягнень, справедливу доступність освіти протягом життя.

Це означає, що інформатизація управління освітою має отримати потужний поштовх для подальшого розвитку, оскільки: по-перше, наука у добу інформаційної фази розвитку набирає такі темпи і масштаби, що без інформаційного супроводу просто не може існувати.

По-друге, мережа освіти набуває розгалуженості і дистанційних форм, що потребує значного підсилення інформаційними технологіями.

По-третє, оскільки звичайно управлінські дії спрямовані на досягнення стратегічних пріоритетних цілей функціонування та розвитку освіти, то наукова характеристика напрямів розвитку освіти, особливо, вищої, повинна висвітлюватись широко і з високою науковою аргументованістю, що також неможливо без інформаційних мереж і наявності спеціальних інформаційних банків. Наскільки сьогодні це складно зробити можна продемонструвати на основі визначення освітніх пріоритетів до яких віднесено: збільшення охоплення населення освітою; забезпечення освіти протягом життя; рівний доступ до якісної освіти; посилення ролі держави в гарантуванні справедливості в здобутті освіти; гуманізація та демократизація освіти; оновлення змісту, форм, методів і засобів навчання; підвищення професійної компетентності викладачів; становлення державно-громадського управління; поширення інформації про якість освітніх послуг; ефективне та результативне використання видатків на освіту.

По-четверте, організація стабільного функціонування й розвитку суспільства передбачає прийняття та виконання поточних і перспективних управлінських рішень, а також довготермінових програм і стратегічних планів. Поточні рішення є, як правило, ситуативними, вони обумовлені певними обставинами, що склалися на момент їх прийняття, і водночас не повинні суперечити рішенням перспективним. Те ж стосується і програм та стратегічних планів, які фактично деталізують і «перекладають» на управлінську чи економічну мову *основні принципи* подальшого розвитку тієї чи іншої галузі суспільного життя. Це означає, що поле інформаційного забезпечення управління освітою охоплює державні і регіональні структури; державні, комунальні і приватні рівні управління, нарешті, у ньому відповіді на свої запитання має знаходити людина, що має вчитись сьогодні протягом життя, тобто безперервно.

Нарешті, по-п'яте, демократичний тип управління вимагає дослідження стану суспільства чи окремих його галузей у *динаміці*, орієнтуючись радше на проблему (проблеми), конфлікти або нереалізовані можливості, аніж на конкретні завдання. До того ж «замовники» розробки політики у суспільстві виступають в особі його представників — політичних партій та окремих діячів, потребують створення прогнозних моделей і сценаріїв розбудови не тільки освітянської галузі, а й залежних від неї сфер, наприклад, виробничої, що також неможливо зробити без належного інформаційного забезпечення управління.

У сфері освіти проявляються усі властивості феномену управлінської інформації. Управління здійснюється тоді, коли існують як співпадаючі інтереси людей, так і інформація про характер цих інтересів і можливості їх реалізації. Інформація володіє певними властивостями: накопичення, рух, збереження при використанні, вартість, вимірювання, комунікативність, різноманітність форм. Ці властивості інформації грають важливу роль в розумінні характеристик інформаційного забезпечення управління освітою. До таких характеристик відносяться: повнота і цінність інформації, достовірність, форма уявлення, об'єм, своєчасність, структурам. Ці характеристики в своїй

сукупності відображають інформаційний потенціал управління будь-якою діяльністю.

Інформаційні характеристики управління (об'єм інформації, структура, способи обробки і ін.) мають велике значення для проектування системи управління освітою і організації її функціонування. Інформаційні характеристики управління визначають величину ланок системи управління, їх організаційний статус, характер ланки, його взаємодії в процесах управління. Важливою проблемою сучасного управління є диференціація інформації в системі управління. Кожна ланка системи управління повинна мати всю необхідну інформацію для реалізації своїх функцій і повноважень.

Об'єм і структура необхідної інформації відображають професіоналізм діяльності, творчий підхід до роботи, самостійність і відповідальність посадових осіб, стиль управління. Тому інформаційна система не повинна будуватися по принципах монополії на інформацію або жорсткого обмеження інформаційного забезпечення. Вона повинна включати елементи як примусового руху інформації, так і ініціативного придбання інформації через інформаційний центр або центри про які мова бути йти далі. Розподіл інформації і побудова системи інформаційного забезпечення управління значною мірою характеризує мистецтво управління.

У процесі формування і розвитку інформаційного простору України мають бути досягнуті такі цілі, як: забезпечення конституційних прав громадян на інформацію; створення й підтримка інформаційного потенціалу, достатнього для стійкого й безпечного розвитку українського суспільства; забезпечення оперативного доступу до наявних інформаційних ресурсів та їхнє включення в інформаційний простір України за умов доступності до них на законній підставі органів Державної влади, господарюючих суб'єктів і громадян; подолання інформаційного монополізму управлінських і комерційних структур на відкриті інформаційні ресурси - перехід від закритості інформації до її відкритості; підвищення рівня узгодженості рішень, що приймаються органами державної влади, регіональними (обласними) органами влади та місцевого самоврядування; надання можливості громадянам і громадським організаціям на законних підставах здійснювати контроль за діяльністю органів державної влади і місцевого самоврядування; підвищення рівня правосвідомості, ділової і громадськості активності громадян шляхом надання їм вільного доступу до правових і нормативних документів, які визначають їхні права і обов'язки, а також рівної можливості користуватися відкритою науково-технічною, соціально-економічною, суспільно-політичною інформацією, інформаційними фондами сфер освіти, культури та ін.; побудова інформаційного суспільства в Україні та її входження у світове інформаційне співтовариство за умов забезпечення захисту всіх елементів національного інформаційного простору, прав і свобод суб'єктів України, що діють у ньому, як важливому чинникові збереження інформаційного суверенітету України.

Розглядаючи тріаду «наука (фундаментальна) - наукова технологія - освіта», побіжно підкреслимо, що перше з понять означає вид людської діяльності, призначений для виявлення невідомих законів природи і

суспільства. Призначення технологій полягає у використанні вже відомих знань, а освіта, як різновид духовного виробництва — то вже, власне, засіб тиражування досягнень технології.

З огляду складність проблеми створення цілісної й дієвої системи управління національними інформаційними ресурсами, її комплексної реалізації вимагає з боку держави здійснення ряду заходів та прийняття нормативно-правових актів стосовно: порядку і правил формування, використання та захисту інформаційних ресурсів, що не містять інформації з обмеженим доступом; порядку й правил формування, поширення і захисту інформаційних ресурсів, що містять інформацію з обмеженим доступом; затвердження переліку документованої інформації, що в обов'язковому порядку надається для державної реєстрації (окремо - відкритої інформації і окремо - для інформації з обмеженим доступом); порядку і правил державного обліку та реєстрації баз і банків даних з урахуванням попередніх положень; встановлення відповідальності органів державної влади усіх рівнів щодо створення реальних можливостей для вільного і захищеного доступу до них.

Термінового розв'язання потребує визначення критеріїв віднесення інформаційних ресурсів до категорії державних і створення правових механізмів регламентації порядку і правил роздержавлення інформаційних ресурсів, визначення механізмів забезпечення права на інформацію та свободи інформаційної діяльності. Це вкрай потрібно зробити, оскільки управління освітою потребує наявності сталого інформаційного забезпечення.

Унікальним засобом інформаційного забезпечення управління є кадри управління, що володіють відповідною інформаційною і управлінською або організаційною культурою і є носієм і виробником нових організаційних ідей.

ВИСНОВКИ

1. Теоретико-методологічний підхід до проблем управління освітою має базуватися не просто на загальнонауковій системній методології, не лише враховувати соціально-філософське розуміння світоглядних характеристик управлінських кадрів, але й спиратися на конкретну модель певної системи управління, де вирізнялися би певні рівні управління та особливості їх взаємообумовленості у єдиній системі освіти. Таке завдання, на наш погляд, може бути виконане лише на основі стратегічного бачення завдань освіти у контексті загальносуспільного розвитку.

2. Реформування освітньої галузі передбачає модернізацію управління освітою. Нагальним завданням є пошук нових, відкритих і демократичних моделей управління галуззю. Ця діяльність є органічною складовою адміністративної реформи.

Першочерговим є налагодження високопрофесійного наукового, аналітичного і прогностичного супроводу управлінських рішень, подолання фрагментарності статистики, підготовка всебічної інформації з опорою на соціологічні дослідження (зміни в освітніх потребах різних прошарків населення і регіонів, моніторинг якості освіти, оцінювання ситуації споживачами освітніх послуг, динаміка соціокультурних орієнтацій учасників

навчально-виховного процесу, мобільність світоглядних очікувань і установок відповідно до загальної соціокультурної динаміки у країні і світі). Модернізація управління галуззю передбачає: оптимізацію організаційно-управлінських структур; зміни в технології реалізації управлінських функцій; впровадження інформативно-управлінських, комп'ютерних технологій; ефективний перерозподіл функцій і повноважень між центральними органами влади та органами місцевого самоуправління; впровадження нової етики управління - партнерський, рівноправний стиль відносин, відмова від декларативного спілкування та дріб'язкової опіки; зміну форм і методів контролю, націленість на допоміжний, випереджувальний контроль, підвищення його компетентності, зміщення акцентів на кінцевий результат; створення центральних і регіональних систем моніторингу якості освітніх послуг; демократизацію призначення керівників навчальних закладів; удосконалення процедури ліцензування, атестації та акредитації закладів освіти; підготовку й перепідготовку управлінців усіх рівнів, лідерів в освіті; активне залучення до управлінської діяльності талановитої молоді.

3. В умовах демократизації сучасної освітньої політики особливого підходу вимагає управління освітою. Ми виходимо з того, що політики, це парламентарі, урядовці, керівники центральних та місцевих органів влади, які визначають та здійснюють державну політику в масштабах всієї країни та освіти, зокрема. Це також працівники органів місцевого самоврядування, які здійснюють державну політику в межах певного регіону. Усі ці люди мусять виробляти політику, яка відповідає меті розвитку всього суспільства, що можливо лише за умов балансу інтересів всіх соціальних груп і державних інститутів. В практиці державного управління, зазвичай, цього балансу дуже важко досягти. Держава не може гарантувати реалізацію інтересів всіх її громадян у тому обсязі, в якому вони цього хочуть. Це має бути предметом турботи кожного індивідууму.

В це поняття імпліцитно входить кілька змістовних складових: визначення підкреслює активний, «дійовий» характер державної політики; у визначенні до державної політики пропонується відносити не всю діяльність органів державної влади. Потрібно проводити чітке розмежування між управлінською (адміністративною) діяльністю органів державної влади і власне політикою, бо управлінська діяльність є інструментальною складовою здійснення певної політики; пропонується під державною політикою розуміти діяльність, націлену на розв'язання проблем суспільного розвитку. Таким чином, державній політиці передуює аналітична-робота з визначення певної проблеми (соціальної, економічної, етнічної, освітньої тощо), яка потребує втручання державних органів влади.

4. Процес інформатизації управління як засіб підвищення ефективності державної освітньої політики є достатньо складним явищем, оскільки торкається вищого рівня саморегуляції соціального організму країни і це потребує узгодження його з іншими видами політики держави, наприклад, інформатизації, типом політичного і економічного розвитку, прав і свобод людини та ін.

Інформатизація управління має складну структуру, оскільки мова повинна йти про державне і недержавне управління освітою і спускається в умовах демократизації суспільного життя до рівня особистості, що потребує достатньо складну структуру саме інформаційного забезпечення, оскільки навіть у першому наближенні мова йде про наукову, навчальну, емпіричну і управлінську інформацію.

Головними напрямками удосконалення процесу інформатизації є: з одного боку, розробка теорії інформатизації суспільства загалом, у якому має бути освітянський сегмент, а з іншого – здійснення на практиці рішучих кроків до визнання освіти й управління нею пріоритетом у державній політиці.

Процес інформатизації управління має неймовірне різноманіття шляхів свого удосконалення, але визначений рівень, мається на увазі державна освітня політика, потребує системного забезпечення саме на цьому рівні. Тому ми розглянули п'ять шляхів, що мають комплексно розв'язати поставлену перед нами проблему, а саме: 1) державну інформаційну політику, що спрямована на забезпечення відкритих джерел інформації; 2) наявність розвинених національних і транснаціональних банків інформаційних ресурсів; 3) навчальні заклади, що під'єднані до сучасних вітчизняних і зарубіжних інформаційно-аналітичних мереж і розбудовують власні інформаційні системи типу «Інтранет» і «Електронна педагогіка»; 4) технологію управління освітньою галуззю як таку, що здатна функціонувати у дискурсі сучасного інформаційного забезпечення; 5) кадри управління володіють відповідною інформаційною і управлінською культурою.

Проблема інформаційного забезпечення управління освітою потребує нормативно-правового оформлення і перевід від бажаного до сталого або стандартизованого вигляду і серйозного програмно-математичного забезпечення, оскільки системну форму цього не під силу забезпечити окремому фахівцю, навіть високому професіоналу.

Стан об'єкта управління і дії органів управління різного рівня повинні бути відкритими у інформаційному вимірі і доступними для інших суб'єктів управлінської мережі. Основана на відкрито встановлених цілях і загальноновизнаних цінностях сукупність перспективних рішень разом з відповідними юридичними, матеріальними, фінансовими, інформаційними та людськими ресурсами і є формулюванням публічної політики в освітянській галузі суспільного життя.

Проведене дослідження дозволило визначити перспективні напрями подальшої розробки проблеми: розробка системного підходу до управління як методологічної передумови до вивчення соціальних явищ, що дозволяє утримувати в полі зору будь-яку діяльність як єдине ціле.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ РОБІТ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях

1. Заяць О. З досвіду впровадження освітньої технології в Дрогобицькому педагогічному ліцеї / Ольга Заяць, Юрій Кишакевич // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 1997. - №3-4. – С. 124-128.
2. Григорович А.Г. Формування творчої особистості в процесі вивчення предметів фізико-математичного циклу в Дрогобицькому педагогічному ліцеї / А.Г.Григорович, О.В.Заяць, Р.М.Хлопик // Теорія та методика математики, фізики, інформатики : збірник наукових праць. – Кривий Ріг: НМетАУ, 2002. – Т.2. – С.95-98.
3. Хлопик Р.М. Методика організації та проведення семестрових індивідуальних творчих завдань з природничих дисциплін / Р.М. Хлопик, О.В.Заяць, А.Г.Григорович // Теорія та методика навчання математики, фізики, інформатики : збірник наукових праць. - Кривий ріг, 2003. – С. 120-124.
4. Григорович А.Г. Методика організації та проведення літньої навчальної практики з фізики в Дрогобицькому педагогічному ліцеї / А.Г.Григорович О.В.Заяць, Р.М. Хлопик // Теорія та методика математики, фізики, інформатики : збірник наукових праць. – Кривий Ріг: НМетАУ, 2004. – Т.2. – С. 142-145.
5. Григорович А.Г. Організація та методика проведення фізико-математичного фестивалю. / А.Г.Григорович, О.В.Заяць, Р.М.Хлопик // Теорія та методика навчання математики, фізики, інформатики : збірник наукових праць. - Кривий Ріг: НМетАУ, 2005. – С. 102-105.
6. Заяць О. Поняття «управління освітою» в системі соціального управління / Ольга Заяць // Вища освіта України. – 2007. - № 3. – С. 57-62.
7. Заяць О. Управлінські кадри освіти: проблема підготовки / Ольга Заяць // Вища освіта України. – 2007. - № 4. – С. 56-62.
8. Заяць О. Основні завдання управління освітою / Ольга Заяць // Вища освіта України. – 2008. - № 2. – С. 52-61.
9. Заяць О. Поняття «управління освітою»: проблема визначення / Ольга Заяць // Рідна школа. – 2008. - № 6. – С.34-36.
10. Кишакевич Ю. Підготовка студентів педагогічних університетів до проведення зовнішнього незалежного оцінювання знань випусників шкіл / Юрій Кишакевич, Ольга Заяць // Молодь і ринок. – 2009. - № 1. – С. 13-15.
11. Кишакевич Ю. Ставлення учителів до ЗНО / Юрій Кишакевич, Ольга Заяць // Молодь і ринок. – 2009. - № 11. – С. 14-17.

Матеріали науково-практичних конференцій та тези

12. Заяць О. Формування системи загально-педагогічних знань, вмій і навичок на довузівському рівні / Ольга Заяць, Юрій Кишакевич // Актуальні проблеми вищої педагогічної і загальноосвітньої школи : збірник матеріалів міжвузівської науково-практичної конференції. – Рівне, 1995. - С. 12-13.
13. Заяць О.В. Управління національним вихованням учнів педагогічних ліцеїв. / О.В. Заяць // Допрофесійна педагогічна підготовка учнівської молоді в контексті реалізації цільової комплексної програми «Вчитель» : збірник

науково-практичних матеріалів Всеукраїнської конференції, 8-10 квітня 1998 р. - Ч. 3. - Дніпропетровськ. – С. 44-48.

14. Кишакевич Ю.Л. Гармонійне поєднання інтересів учня і суспільства у процесі вивчення математики у школі / Ю.Л. Кишакевич, М.С.Собко, О.В.Заяць, // Гуманізація і гуманітаризація математичної освіти в школі та вищому навчальному закладі : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 21-22 квітня 2000 р. - Луцьк: Вежа. – С. 91-93.

15. Григорович А.Г. З досвіду впровадження модульно-рейтингової системи вивчення математики та інформатики / А.Г.Григорович, Заяць О.В. // Сучасний стан і перспективи шкільних курсів математики та інформатики у зв'язку з реформуванням у галузі освіти : тези Всеукраїнської науково-практичної конференції, 14-16 листопада 2000 р. – Дрогобич. - 2000. – С. 48-50.

16. Григорович А.Г. З досвіду проведення дворівневого перевідного екзамену з фізики в Дрогобицькому педагогічному ліцеї. / А.Г.Григорович, О.В.Заяць, Р.М.Хлопик // Стратегічні проблеми формування змісту курсів фізики та астрономії в системі загальної середньої освіти : тези Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Львів, 2002. – С. 37.

17. Заяць О.В. Формування особистості учня під час навчальної практики / О.В.Заяць, Ю.Л.Кишакевич // Формування духовної культури особистості в процесі навчання математики в школі та вищому навчальному закладі : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 22-24 травня 2003 р. Луцьк: РВВ Вежа, 2003. – С. 145-146.

18. Кишакевич Ю. Безперервна освіта і підготовка педагогічних кадрів до керівництва навчальною практикою / Юрій Кишакевич, Ольга Заяць // Вища освіта України : матеріали II Всеукраїнської науково-методичної конференції «Безперервна освіта: реалії та перспективи». - Івано-Франківськ, 2004. - № 4. – С. 166-167.

19. Заяць О. Методичне забезпечення навчальної практики учнів в ліцеях педагогічного профілю / Ольга Заяць // Сучасні проблеми науки та освіти : матеріали 6-ої Міжнародної міждисциплінарної науково-практичної конференції, 30 квітня-9 травня 2005 р., Алушта (АР Крим). – С 127.

20. Кишакевич Ю. Особливості управління навчально-освітньою діяльністю у педагогічних ліцеях / Юрій Кишакевич, Ольга Заяць // Управління в освіті : тези 2-ої Міжнародної науково-практичної конференції, 21-22 квітня 2005 р.– Львів. – С. 35.

АНОТАЦІЇ

Заяць О.В. Організаційно-педагогічні умови підготовки керівників загальноосвітніх навчальних закладів до управлінської діяльності. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова. – Київ, 2010.

У дисертації розглядаються: поняття «управління освітою» як особливої ланки в системі соціального управління; завдання управління освітою:

підтримка цілеспрямованості і організованості навчально-виховного процесу, ефективності впровадження інноваційних і забезпечуючих засобів; управлінські кадри: проблема підготовки; підвищення кваліфікації та перепідготовка керівних кадрів в освіті.

Представлені два види управління освітою – управління функціонуванням системи і управління її (системи) розвитком. Розкриті положення: демократизація як основа і стрижень нової державної політики в галузі освіти; правова система демократичного управління освітою; розмежування повноважень між центральними і місцевими органами управління освітою; наукове забезпечення управління освітою; головні документи управління системою освіти України; державно-громадська модель управління освітою; проблема автономії вищих навчальних закладів і специфіка управління ними; управління та самоуправління на рівні закладу освіти; роль громадськості в управлінні вищими навчальними закладами.

Розглянуто питання: цінність інформації і її потреба для управління в процесі його демократизації; проблема кількості і якості інформації для управління освітою на різних рівнях її організації; шляхи подолання існуючого дефіциту інформації; проблема „інформаційної надмірності” в управлінні освітою; формування інформаційної мережі і проблема інтенсифікації управління освітою.

Ключові слова: професійна підготовка, керівні кадри, управління освітою, освітня політика.

Заяц О.В. Организационно-педагогические условия подготовки руководителей общеобразовательных учебных заведений к управленческой деятельности. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Национальный педагогический университет имени М.П.Драгоманова. – Киев, 2010.

В диссертации рассматриваются: понятия «управления образованием» как особенного звена (составляющей, направления) в системе социального управления; задание управления образованием: поддержка целенаправленности и организованности учебно-воспитательного процесса, эффективности внедрения инновационных и обеспечивающих средств; управленческие кадры: проблема подготовки.

Представлены два вида управления образованием – управление функционированием системы и управления ее (системы) развитием. Раскрыты положения: демократизация как основа и стержень новой государственной политики в отрасли образования; правовая система демократического управления образованием; разграничение полномочий между центральными и местными органами управления образованием; научное обеспечение управления образованием; главные документы управления системой образования Украины; государственно общественная модель управления

образованием; проблема автономии высших учебных заведений и специфика управления ими.

Рассмотрены вопросы: ценность информации и ее потребность для управления в процессе его демократизации; проблема количества и качества информации для управления образованием на разных уровнях ее организации; пути преодоления существующего дефицита информации; проблема „информационной избыточности” в управлении образованием.

Модернизация управления образованием предусматривает внедрение государственно общественной управленческой модели, децентрализацию, автономизацию учебных заведений, демонополизацию и конкуренцию образовательных услуг, ориентацию на творчески инновационное развитие образования, научное, аналитическое и прогностическое сопровождение управленческих решений, мониторинг образовательных потребностей, предложений в учебе, качества образования, независимое оценивание учебных достижений, справедливую доступность образования в течение жизни.

Информатизация управления образованием должна получить мощный толчок для последующего развития, поскольку: 1. Наука во время информационной фазы развития набирает такие темпы и масштабы, что без информационного сопровождения просто не может существовать. 2. Сеть образования приобретает разветвленность и дистанционные формы, что нуждается в значительном усилении информационными технологиями. 3. Поскольку обычно управленческие действия направлены на достижение стратегических приоритетных целей функционирования и развития образования, то научная характеристика направлений развития образования, особенно, более высокой, повинна освещать широко и с высокой научной аргументованістю, что также невозможно без информационных сетей и наличия специальных информационных банков. Насколько сегодня это сложно сделать можно продемонстрировать на основе определения образовательных приоритетов к которым отнесено: увеличение охватывания населения образованием; обеспечение образования в течение жизни; равный доступ к качественному образованию; усиление роли государства в гарантировании справедливости в получении образования; гуманизация и демократизация образования; обновление содержания, форм, методов и средств учебы; повышение профессиональной компетентности преподавателей; становление государственно общественного управления; распространение информации о качестве образовательных услуг; эффективное и результативное использование расходов на образование. 4. Организация стабильного функционирования и развития общества предусматривает принятие и выполнение текущих и перспективных управленческих решений, а также долгосрочных программ и стратегических планов. Текущие решения есть, как правило, ситуативными, они обусловлены определенными обстоятельствами, которые сложились на момент их принятия, и в то же время не должны противоречить решениям перспективным. То же касается и программ и стратегических планов, которые фактически детализируют и «переводят» на управленческий или экономический язык основные принципы последующего развития той или

другой отрасли общественной жизни. Это значит, что полет информационного обеспечения управления образованием охватывает государственные и региональные структуры; государственные, коммунальные и частные управления, наконец, в нем ответы на свои вопросы должен находить человек, который должен учиться сегодня в течение жизни, то есть непрерывно. 5. Демократический тип управления требует исследования состояния общества или отдельных его отраслей в динамике, ориентируясь на проблемы, конфликты или нереализованы возможности, чем на конкретные задания. К тому же «заказчики» разработки политики в обществе выступают в лице его представителей - политических партий и отдельных деятелей, требуют создания прогнозных моделей и сценариев перестройки не только просветительской отрасли, но и зависимых от нее сфер, например, производственной, что также невозможно сделать без должного информационного обеспечения управления.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, руководящие кадры, управление образованием, образовательная политика.

Zayats O.V. Organizationally pedagogical terms of preparation of leaders of general educational establishments are to administrative activity. - Manuscript.

Dissertation on the receipt of scientific degree of candidate of pedagogical sciences from speciality 13.00.04 - theory and method of trade education. - National pedagogical university of the name of M.P.Dragomanova. - Kyiv, 2010.

In dissertation examined: concept of «management education» as special link (constituent, direction) in the system of social management; task of management education: support of purposefulness and good organization of an educational-educate process, efficiency of introduction of innovative and providing facilities; administrative shots: problem of preparation; the in-plant training and retraining of leading shots is in education.

Two types of management education – management functioning of the system and management its (systems) development are presented. Positions are exposed: democratization as basis and bar of new public policy is in industry of education; legal system of democratic management education; differentiating of plenary powers is between the central and local organs of management education; scientific providing of management education; main documents of management of formation of Ukraine the system; state public case education frame; problem of autonomy of higher educational establishments and management specific by them.

A question is considered: a value of information and its necessity is for a management in the process of his democratization; a problem of amount and quality of information is for a management education on the different levels of its organization; ways of overcoming of existent deficit of information; a problem of „informative surplus” is in a management education; forming of informative network and problem of intensification of management education.

Keywords: professional preparation, leading shots, management, educational policy, education.